
International scientific conference

**SERBIAN/YUGOSLAV-ROMANIAN
RELATIONS AND INTERACTIONS
IN 20TH CENTURY**

Conference program and abstracts of papers

**Institute for Recent History of Serbia,
Trg Nikole Pašića 11/IV, Belgrade
21 – 22. March 2024**

CONFERENCE PROGRAM

THURSDAY, MARCH 21st, 2024

Conference hall of the Institute for Recent History of Serbia,
Trg Nikole Pašića 11/IV

09.30 – 10.00 Opening of the conference

Panel 1: *A New beginning*

Chairmen: Vladimir Lj. Cvetković, Adrian Vițalaru

10.00 – 10.20 Anđelija Miladinović, Institute for Balkan Studies (SASA), Belgrade

Relations between Serbian Orthodox Church and Romanian Orthodox Church 1919-1934

10.20 – 10.40 Aleksandar Đ. Marinković, Institute for the Improvement of Education, Belgrade

Establishing the Dynastic Link between the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes and the Kingdom of Romania

10.40 – 11.00 Srđan Mičić, Faculty of Philosophy, University of Belgrade

Yugoslavia-Romania Relations in Bilateral and Multilateral Context, 1925-1927.

11.00 – 11.20 Coffee break

Panel 2: *The crisis of the Versailles System and the Beginning of WWII*

Chairpersons: Srđan Mičić, Olivera Dragišić

11.20 – 11.40 Mile Bjelajac, Institute for Recent History of Serbia, Belgrade
The Decline of Common Security. Yugoslavia and Romania 1936-1941

11.40 – 12.00 Dalibor Denda, Strategic Research Institute, University of Defence, Belgrade

Yugoslavia, Romania and the Crisis of Little Entente (1936-1938)

12.00 – 12.20 Adrian Vițalaru, Faculty of History, Alexandru Ioan Cuza University, Iași

Romania, Yugoslavia and the Czechoslovak Crisis of 1938

12.20 – 12.40 Dragan Bakić, Rastko Lompar, Institute for Balkan Studies (SASA), Belgrade

The Image of the Iron Guard in Yugoslavia and Reflections of the Crisis in Romania, 1938-1941

12.40 – 13.10 Discussion

13.10 – 14.10 Lunch

Panel 3: *How we saw each other*

Chairpersons: Aleksandra Đurić Milovanović, Zoran Janjetović

14.10 – 14.30 Marija Milinković, Institute for Balkan Studies (SASA), Belgrade

A Cry of Horror Rose from our Chests: The Romanian View of the May Coup

14.30 – 14.50 Olivera Dragišić, Institute for Recent History of Serbia, Belgrade

The First World War in Romanian and Bulgarian Novels “Dance with Death” and “The Peach Thief”

14.50 – 15.10 Mircea Măran, College for preschool education, Vršac

The Attitude of the Weekly *Graiul românesc* (Romanian voice) from Pancevo towards the Yugoslav Dynasty and the State

15.10 – 15.30 Coffee break

Panel 4: *Minorities*

Chairmen: Petar Dragišić, Ionuț Nistor

15.30 – 15.50 Aleksandra Đurić Milovanović, Institute for Balkan Studies (SASA), Belgrade

“Oastea Domnului”: Renewal Movement of the Romanian Orthodox Church among Romanians in Serbian Banat

15.50 – 16.10 Zoran Janjetović, Institute for Recent History of Serbia, Belgrade

An Attempt at Creating a New National Minority in North-East Serbia in the first Years after WWII

16.10 – 16.30 Miodrag Milin, The Romanian Academy – Timișoara branch,
Timișoara
Toward a Fluid identity Profile: The Serbs in Romania after WWII

16.30 – 17.00 Discussion

20.00 – 22.00 Dinner

FRIDAY, MARCH 22ND, 2024

**Conference hall of the Institute for Recent History of Serbia,
Trg Nikole Pašića 11/IV**

**Panel 5: *Yugoslav-Romanian Relations in Divided Europe I*
Chairmen: Ratomir Milikić, Adrian-Bogdan Ceobanu**

10.00 – 10.20 Ljubodrag Dimić, Serbian Academy of Sciences and Arts,
Belgrade

Yugoslav-Romanian Relations during the Cold War

10.20 – 10.40 Ionuț Nistor, Faculty of History, Alexandru Ioan Cuza Univer-
sity, Iași

Romanian-Yugoslav Cultural Relations between 1945 and 1947

10.40 – 11.00 Vladimir Lj. Cvetković, Institute for Recent History of Serbia,
Belgrade

**Yugoslavia, Romania and the Resolution of the Informbureau in
1948: The First Consequences**

11.00 – 11.20 Alexandru D. Aioanei, The Romanian Academy – Iași branch,
Iași

**The United Kingdom and Romanian-Yugoslav Relations in the
1950s**

11.20 – 11.40 Coffee break

Panel 6: Yugoslav-Romanian Relations in Divided Europe II
Chairmen: Dragan Bakić, Davor Stipić

11.40 – 12.00 Nemanja Mitrović, Institute for Contemporary History, Belgrade

In the Shadow of the Moscow Declaration: Official Visit of Josip Broz Tito to Romania on June 23–26, 1956.

12.00 – 12.20 Adrian-Bogdan Ceobanu, Faculty of History, Alexandru Ioan Cuza University, Iași

The First Appointment as Ambassador. The Beginnings of Vasile Șandru's Mandate in Belgrade (1969-1970)

12.20 – 12.40 Petar Dragišić, Institute for Recent History of Serbia, Belgrade

Yugoslav-Romanian Party Relations in the Second Half of the 1980s

12.40 – 13.00 Ratimir Milikić, Institute for Contemporary History, Belgrade

Accession to the Council of Europe by Yugoslavia and Romania: Similarities and Differences

13.00 – 13.30 Discussion and closing of the conference

13.30 – 14.30 Lunch

ABSTRACTS OF PAPERS

Panel 1: A New beginning

ANĐELIJA MILADINOVIĆ

Institute for Balkan Studies (SASA), Belgrade

Relations between Serbian Orthodox Church and Romanian Orthodox Church 1919-1934

This paper will examine the relations between the Serbian Orthodox Church and the Romanian Orthodox Church between 1919 and 1934. The history of the Orthodox Church and its people have always been closely entwined. Therefore, significant historical shifts that occurred in the areas of social development and governmental and administrative structure also had an impact on the church's daily operations. The relationship between nationality and confession was especially strong in the Balkan region during the 19th century. During this time, the Orthodox Church itself began to play a more significant role in the process of forming the country and attempted to institutionalize its national-building initiatives. The issue of churches and schools caused tensions between Romania and Yugoslavia in the interwar period. Although the cooperation between the two states after the First World War was guaranteed by dynastic marriage and membership in the Little Entente, the issue of church jurisdiction was not resolved by the establishment of a common border in 1923., instead, it brought to light the issues the problems on the state, religious, financial and cultural level during the interwar period. In addition to analysing these issues, this paper aims to provide insight into how the state and church politics interacted in Yugoslavia and Romania during this period.

Односи Српске православне цркве и Румунске православне цркве 1919–1934.

У овом раду ће се испитати односи Српске православне цркве и Румунске православне цркве између 1919. и 1934. Историја православне цркве и њеног народа одувек је била блиско испреплетена. Дакле, значајни историјски помаци који су се десили у областима друштвеног развоја и структуре власти и управе такође су утицали на свакодневно деловање цркве. Веза између националности и вероисповести била је посебно јака у региону Балкана током 19. века. За то време, сама православна црква је почела да игра значајнију улогу у процесу формирања земаља и покушала је да институционализује своје иницијативе за изградњу националне заједнице. Питање цркава и школа изазвало је тензије између Румуније и Југославије у међуратном периоду. Иако је савезништво две државе након Првог светског рата било загарантовано династичким браком и чланством у Малој Антанти, питање црквене јурисдикције није било решено успостављањем заједничке границе 1923. године, већ је изнело на видело проблеме политичке, финансијске, културолошке и верске природе. Поред анализе ових питања, овај рад има за циљ да пружи увид у интеракцију и прожимања државне и црквене политике у Југославији и Румунији у овом периоду.

ALEKSANDAR Đ. MARINKOVIĆ

Institute for the Improvement of Education, Belgrade

Establishing the Dynastic Link between the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes and the Kingdom of Romania

The paper describes how the marriage between King Alexander I and Princess Maria, daughter of King Ferdinand, led to the establishment of the dynastic link between two Balkan countries, the Kingdom of SCS and the Kingdom of Romania. The King's marriage was an integral part of the country's foreign policy and its political meaning in XX century was still undeniable. Greece, Romania and the Kingdom of SCS were supposed to serve as the guardians of the order established in Europe after the Great War so the relations in the Balkans were dependent upon the balance among these countries. The question of the province of Banat was considered as "the bone of contention" for Belgrade and Bucharest. The Big Powers solved this problem at the Peace Conference by dividing the region while French foreign policy eased the establishment of the dynastic relations with Romania.

Успостављање династичке везе између Краљевине СХС и Краљевине Румуније

У раду је описано како је, склапањем брака краља Александра I и принцезе Марије, ћерке краља Фердинанда, успостављена династичка веза између две балканске земље победнице у Великом рату, Краљевине СХС и Румуније. Краљева женидба имала је и у XX веку велики значај и чинила саставни део спољне политике. У Европи, подељеној на победнике и побеђене, Грчка, Румунија и Краљевина СХС требало је да служе као чувари успостављеног поретка, па су се односи на Балкану заснивали на равнотежи између ових држава. Питање Баната представљало је „јабуку раздора“ за Београд и Букурешт. Велике силе су на Конференцији мира проблем решиле поделом те области, док је деловањем француске дипломатије олакшано успостављање династичке везе.

SRĐAN MIČIĆ

Faculty of Philosophy, University of Belgrade

**Yugoslavia-Romania Relations in Bilateral
and Multilateral Context, 1925-1927.**

This presentation will address main aspects of relations between Belgrade and Bucharest in the first period of the so-called Locarno period in Europe. These issues were not narrowed to the bilateral relations, but included relations with Great Powers, with Czechoslovakia in the ranks of the Little Entente, and also with some other states such as Bulgaria, Greece and Poland. This particular period included also significant crisis of the Little Entente caused by foreign policy of the General Alexandru Averescu's government.

**Југословенско-румунски односи у билатералном
и мултилатералном контексту 1925-1927. године**

Излагање би се односило на кључне аспекте односа између Београда и Букурешта у првој фази тзв. Локарно периода у Европи. Ова питања нису била ограничена само на билатералне односе, већ су укључивала и односе са великим силама, са Чехословачком унутар Мале антанте, те и другим државама попут Бугарске, Грчке и Пољске. Посматрани период укључује и период озбиљне кризе Мале антанте изазване спољном политиком владе генерала Александру Аверескуа.

Panel 2: *The crisis of the Versailles System and the Beginning of WWII*

MILE BJELAJAC

Institute for Recent History of Serbia, Belgrade

The Decline of Common Security. Yugoslavia and Romania 1936-1941

In this paper on the collapse of the common security system that Yugoslavia and Romania built from 1920 to 1941, we assume that historiography has provided enough elements for a general overview of this issue. Nevertheless, through a comparative approach, we can see how and by what means, governments and military leaders were really guided in strategic and tactical decisions. In national historiographies, there is a tendency to misinterpret the policies and personalities of other countries. Global circumstances, misjudgments and wrong decisions by decision-makers sometimes have been out of the scope. However, such decisions brought Europe back into the war. It is useful to put emphasis on how miscalculations influenced failure of deterrent factor and how that encouraged the creators of the “new order”.

Губљење заједничког система безбедности. Југославија и Румунија 1936-1941

У прилогу о урушавању заједничког система безбедности који су Југославија и Румунија изграђивале од 1920. године до 1941. године, полазимо од тога да је историографија дала довољно елемената за општи преглед овог питања. Ипак, кроз један компаративни приступ можемо уочити како су се и чиме, стварно водиле владе и војни врхови у стратешким и тактичким одлукама. У националним историографијама постоји тенденција да се на погрешан начин интерпретирају политике и личности других држава. Губиле су се из вида глобалне околности, погрешне процене и погрешне одлуке доносилаца одлука. Такве одлуке увеле су Европу поново у рат. Затајио је фактор одвраћања чиме је био охрабрен креатор „новог поретка“.

DALIBOR DENDA

Strategic Research Institute, University of Defence, Belgrade

Yugoslavia, Romania and the Crisis of Little Entente (1936 – 1938)

The paper is based on the Yugoslav, German and British records and literature. Aim of the Paper is to reconstruct how Yugoslavia and Romania as a members of Little Entente treaty faced political challenges in the Middle Europa caused by German rearmament, remilitarization of the Rhein region, annexation of Austria to Germany and the endangering of territorial integrity of their ally Czechoslovakia. The Author's conclusion is that in this period, the political and economic interests of Yugoslavia and Romania were different from those of Czechoslovakia. Both countries rejected extension of the existing agreement to general security guarantees, but until the end of Sudeten crisis they remained formally committed to the obligations of the Pact of the Little Entente.

Југославија, Румунија и криза Мале антанте 1936 – 1938. године

Циљ рада је да на основу архивске грађе и релевантне литературе југословенске, немачке и британске провенијенције покаже како су се Југославија и Румунија као чланице Мале Антанте носиле са спољнополитичким изазовима у Средњој Европи које је узроковало поновно наоружавање Немачке, увођење опште војне обавезе, ремилитаризација Рајнске области, аншлус Аустрије и претње територијалној целовитости њихове савезнице Чехословачке. Закључак аутора је да су у овом периоду политички и економски интереси Југославије и Румуније били различити у односу на чехословачке. Обе земље одбациле су проширење споразума на опште гаранције безбедности али су до краја Судетске кризе остале формално одане обавезама из Пакта Мале Антанте.

ADRIAN VIȚALARU

Faculty of History, Alexandru Ioan Cuza University, Iași

Romania, Yugoslavia and the Czechoslovak Crisis of 1938

This presentation analyses an important sequence in Romanian-Yugoslav relations, focusing on how the two neighbouring and allied states reacted to the international crisis that centred on Czechoslovakia, a state allied to Romania and Yugoslavia as part of the Little Entente. We will try to observe, on the one hand, how the leaders in Bucharest perceived the attitude of the leaders in Belgrade towards the evolution of the crisis in Central Europe and, on the other hand, to analyse the contacts between the representatives of the two states and their attempts to build a common attitude towards the events involving the Czechoslovak state. We will also analyse the impact of the decisions taken at the Münich Conference on Romanian-Yugoslav relations.

România, Iugoslavia și criza cehoslovacă din 1938

Această prezentare analizează o secvență importantă din relațiile româno-iugoslave, concentrându-se pe modul în care cele două state vecine și aliate au reacționat la criza internațională care a avut în Cehoslovacia, stat aliat al României și Iugoslaviei în cadrul Micii Înțelegeri. Vom încerca să observăm, pe de o parte, modul în care liderii de la București au perceput atitudinea liderilor de la Belgrad față de evoluția crizei din Europa Centrală și, pe de altă parte, să analizăm contactele dintre reprezentanții celor două state și încercările acestora de a construi o atitudine comună față de evenimentele în care a fost implicat statul cehoslovac. De asemenea, vom analiza impactul deciziilor luate la Conferința de la München asupra relațiilor româno-iugoslave.

DRAGAN BAKIĆ, RASTKO LOMPAR
Institute for Balkan Studies (SASA), Belgrade

**The Image of the Iron Guard in Yugoslavia
and Reflections of the Crisis in Romania, 1938-1941**

When Romania entered a period of acute crisis following the parliamentary election in late 1937, in which the rise of the Iron Guard and its charismatic leader Corneliu Codreanu played an important role, that was carefully observed in the neighbouring and allied Yugoslavia. Both the press and the official circles were interested not just in the growing influence of the Iron Guard, but also in the relationship between King Carol II and the native fascist movement with the marked revolutionary tendencies which presented a challenge for the dominance of the Romanian sovereign. This was part of the general trend of European history at the time when the forces of conservative and extreme right wing intertwined and fought each other, and found its reflection in Yugoslavia, albeit there was a crucial difference that the strength of ZBOR led by Dimitrije Ljotić, the Yugoslav equivalent of the extreme right, lagged far behind Codreanu's movement.

**Слика Гвоздене Гарде у Југославији
и одјеци кризе у Румунији 1938-1941. године**

Када је Румунија ушла у период акутне кризе након избора крајем 1937. године, у чему је значајну улогу имао успон снаге Гвоздене Гарде и њеног харизматичног вође Корнелија Кодреануа, то је са пажњом праћено у суседној и савезничкој Југославији. Како штампа, тако и званични кругови посматрали су не само растући утицај Гвоздене Гарде, већ и однос између краља Карола II и домаћег фашистичког покрета са израженим револуционарним тежњама које су представљале изазов за доминантан положај румунског суверена. То је био део општег тока европске историје тога доба у коме су се преплитале и сукобљавале снаге конзервативне и екстремне деснице и налазио је свог одјека и у Југославији, мада са кључном разликом да је ЗБОР Димитрија Љотића, као југословенски еквивалент екстремне деснице, био далеко слабији од Кодреануовог покрета.

Panel 3: How we saw each other

MARIJA MILINKOVIĆ

Institute for Balkan Studies (SASA), Belgrade

A Cry of Horror Rose from our Chests: The Romanian View of the May Coup

The May Coup, one of the most crucial events in Serbian history, is still an attractive topic for Serbian historians. Apart from the actual reconstruction of the conspiracy and the causes that led to the murder of the king and queen, the historians paid the most attention to the reaction of the great powers to these events. However, we don't have much information about the attitude of Romania, which had family ties with the Obrenović dynasty. The aim of this presentation is to determine how the Romanian government reacted to the May Coup. Besides, we will present how the Romanian newspapers reported on the extinction of the Obrenović dynasty and what was the image of Obrenović and Karađorđević dynasty in the newspapers articles.

Крик ужаса дигао се из наших груди: Румунско виђење Мајског преврата

Мајски преврат, један од најважнијих догађаја у српској историји, и даље је привлачна тема српским историчарима. Осим саме реконструкције завере и узрока који су довели до убиства краља и краљице, историчари су највише пажње посвећивали реакцији великих сила на ове догађаје. О држању суседне Румуније, која је са Обреновићима имала родбинске везе, није се много писало. У овом излагању анализираћемо како је румунска влада реаговала на Мајски преврат. Уједно ћемо представити како су румунски листови извештавали не само о смени владарске династије, већ и каква је била слика Обреновића и Карађорђевића у новинским чланцима.

OLIVERA DRAGIŠIĆ

Institute for Recent History of Serbia, Belgrade

**The First World War in Romanian and Bulgarian Novels
“Dance with Death” and “The Peach Thief”**

The paper will analyse the image of the First World War in two literary works: in the Romanian novella *Dance with Death* (Zaharia Stancu) and in the Bulgarian novella *The Peach Thief* (Emilian Stanev). The pictures of the First World War were created in the era of socialism, before the celebration of the fiftieth anniversary of the beginning of the WWI. Both novellas provided basis for two feature films (*The Peach Thief* in 1964 and *Through the Ashes of the Empire* in 1976). Both novellas dealt among other things with the situation in Serbia during the war. Particular attention will be paid to the motifs of death, the Russian revolution, Serbia and the symbolic motif of peach. The comparison problematizes the Balkan area after the collapse of the Austro-Hungarian Empire.

**Први светски рат у румунској и бугарској новели
„Плес са смрћу“ и „Крадљивац бресака“**

У раду ће бити анализирана слика Првог светског рата у два књижевна дела: у румунској новели *Плес са смрћу* (Захарија Станку) и у бугарској новели *Крадљивац бресака* (Емилијан Станев). Сlike Првог светског рата настале су у епохи социјализма, пред обележаваће педесетогодишњице од његовог почетка. На основу обе новеле је снимљен и филм (*Крадљивац бресака* 1964. и *Кроз пепео империје* 1976). У обе новеле је тематизована и ратна Србија. Посебна пажња биће скренута на мотив смрти, руске револуције, Србије и на мотив брескве. Компарација проблематизује балкански простор после распада Аустроугарске империје.

MIRCEA MĂRAN

College for preschool education, Vršac

The Attitude of the Weekly *Graiul românesc* (Romanian voice) from Pancevo towards the Yugoslav Dynasty and the State

The weekly *Graiul românesc*, organ of the Romanian Party in the Kingdom of SCS, played in the period 1923-1926. a notable role in the political, cultural and national life of the Romanian national minority in the Kingdom of SCS. The owner, and for a long time also the editor-in-chief of the paper, was Ioan Žianu, a member of the Romanian Party in the National Assembly of the SCS. The pages of this publication contain information of vital importance for the Romanian national minority in the Yugoslav state, primarily about the work of the Romanian Party, about the activities of Romanians in Banat, but also news from the country and the world. The paper tries to show the attitude of the editors of this weekly towards the Yugoslav state and dynasty and towards the position of Romanians in it.

Став недељника *Graiul românesc* (Румунски глас) из Панчева према југословенској династији и држави

Недељник *Graiul românesc*, орган Румунске странке у Краљевини СХС, играо је у периоду 1923-1926. запажену улогу у политичком, културном и националном животу румунске националне мањине у Краљевини СХС. Власник, а дуго времена и главни уредник листа је био Јоан Жијану, посланик Румунске странке у Народној скупштини СХС. На страницама ове публикације објављене су информације од виталног значаја за румунску националну мањину у југословенској држави, пре свега о раду Румунске странке, о активностима Румуна у Банату, али и вести из земље и света. Рад покушава да прикаже став уредништва овог недељника према југословенској држави и династији и према положају Румуна у њој.

Panel 4: *Minorities*

ALEKSANDRA ĐURIĆ MILOVANOVIĆ
Institute for Balkan Studies (SASA), Belgrade

“Oastea Domnului”: Renewal Movement of the Romanian Orthodox Church among Romanians in Serbian Banat

The emergence of various new religious communities at the end of 19th century, mostly Evangelical or neo-Protestant groups, had a profound social, cultural and political impact on the region in the next decades. In this inter-religious encounter with new Protestant groups, the Orthodox churches responded differently, but one of the most common responses was establishment of renewal movements. Common for all these movements for religious renewal among Orthodox believers was their simultaneous appearance in different areas of Eastern Europe at the end of the nineteenth and first years of the twentieth centuries. In the Romanian Orthodox Church, movement named *Oastea Domnului* - The Lords Army was founded in Sibiu by Romanian Orthodox priest Iosif Trifa in 1923. In the spreading of the Lords Army movement one of the most important roles had various articles in the newspapers especially between 1930–1940. The aim of these articles was to popularize the movement among readers with the mission of moral renewal of people through faith in God, spiritual awakening, the expansion of the role of the Gospels in lay worship, and increasing the people’s piety through fraternities and assemblies. After 1949 The Lords Army was officially banned in Romania by the state. However, this prohibition could not be adequately and consistently implemented in the Romanian parishes in the Serbian Banat. This paper is focusing on the development of the movement in interwar Romania, its spreading and the influence of the border regions in transgressing state borders and expanding religious influence in the Romanian parishes in the Serbian Banat.

„Војска Господња”: покрет обнове Румунске православне цркве међу Румунима у српском Банату

Појава различитих нових верских заједница крајем 19. века, углавном еванђеоских или неопротестантских група, имала је дубок друштвени, културни и политички утицај на регион у наредним деценијама. У овом међурелигијском сусрету са новим протестантским групама, реакција православних цркава била је оснивање православних покрета обнове. Заједничко за све ове покрете верске обнове међу православним верницима било је њихово истовремено појављивање у различитим областима источне Европе крајем деветнаестог и првим годинама двадесетог века. У Румунској православној цркви покрет под називом Војска Господња основао је у Сибиу румунски православни свештеник Јосиф Трифа 1923. године. У ширењу покрета Војске Господње кључну улогу имала је штампа, посебно између 1930. и 1940. године. Циљ ових текстова било је популарисање покрета међу читаоцима са мисијом моралне обнове људи кроз веру у Бога, духовног буђења, ширења Јеванђеља у лаичком богослужењу и подстицање народне побожности кроз братства и саборе. После 1949. године Војска Господња је званично забрањена у Румунији од комунистичке власти. Међутим, ова забрана није могла да се адекватно и доследно примени у румунским епархијама у српском Банату. Овај рад се фокусира на развој покрета у међуратној Румунији, његово ширење у пограничним зонама, као и ширење утицаја православног покрета обнове у румунским парохијама у српском Банату.

ZORAN JANJETOVIĆ

Institute for Recent History of Serbia, Belgrade

**An Attempt at Creating a New National Minority in North-East Serbia
in the first Years after WWII**

One of the main structural problems of the inter-war Yugoslavia was the unsolved national question. Different South-Slavic ethnic groups jockeyed for influence and power, whereas members of national minorities were treated as second class citizens. The small Communist Party of Yugoslavia strove to exploit ethnic disaffection for gaining support. After coming to power at the end of WWII the CPY had to tackle the ethnic problem from a practical angle. The Party had to prove that pre-war and wartime slogans of ethnic equality were not just words. All national minorities were granted civic and ethnic rights, including schools and press in their respective mother-tongues, participation in government, inclusion into mass organization and the Communist Party. The Vlach minority in north-eastern Serbia was an exception that ill fitted into the new nationality policy. Although of undisputedly Romanian origin, it had no Romanian ethnic consciousness. In fact, most its members felt as part of the Serbian nation, even though some spoke no Serbian. Having immigrated over centuries in order to escape feudal pressure, and having found an easier existence in small-peasants' country such as Serbia they missed the ethnic awakening most East European nations experienced in the 19th century. Their low level of literacy and general culture kept them out of all major ideological and political trends. Thus, during WWII they remained immune both to irredentist Romanian propaganda and communists summons to join the partisans. Indeed, for practical reasons, most of them sympathized with the royalist chetniks. In order to win them over and prove plausibility of their nationality policy, the communists set out at equipping the Vlachs not only with minority rights, but indeed, with basic features needed for consumption of these rights. Thus, they launched a Vlach newspaper, started designing an alphabet, writing a grammar, collecting folk songs, founding cultural associations etc. Opting for Vlach nationality on official occasions was not only encouraged

---

but imposed. However, apart from acceptance of folk entertainment programs, the Vlach population remained more or less unresponsive. Due to lack of interest of the target group, shortage of means, the magnitude of the task and eventually the conflict with the Cominform, the plans for developing the Vlach population as a national minority were dropped.

Покушај стварања нове националне мањине у североисточној Србији у првим годинама после Другог светског рата

Један до основних структуралних проблема међуратне Југославије је било нерешено национално питање. Различити јужнословенски народи су се отимали о утицај и власт док су националне мањине третиране као грађани другог реда. Малена Комунистичка партија Југославије је настојала да искористи етничко незадовољство ради придобијања подршке. После доласка на власт на крају Другог светског рата КПЈ је морала да се позабави националним питањем на практичан начин. Партија је морала да докаже да предратне и ратне паролe о етничкој једнакости нису биле празне речи. Свим националним мањинама су дата грађанска и национална права укључујући школе и штампу на њиховим матерњим језицима, омогућено је учешће у власти, укључивање у масовне организације и Комунистичку партију. Влашка мањина у североисточној Србији је била изузетак који се слабо уклапао у нову националну политику. Иако несумњиво румунског порекла, она није поседовала румунску националну свест. У ствари, већина њених припадника се сматрала делом српске нације, иако неки до њих уопште нису говорили српски. Доселивши се током векова да избегну феудално угњетавање и нашавши лакшу егзистенцију у малопоседничкој земљи каква је била Србија, пропустили су национално буђење какво је већина источноевропских народа прошла у XIX веку. Низак ниво писмености и опште културе их је држао подаље до главних идеолошких и политичких трендова. Тако су током Другог светског рата остали имуни како на румунску иредентистичку пропаганду, тако и на позиве комуниста да се придруже партизанима. Већина их је заправо, из практичних разлога, симпатисала монархистичке четнике. Да би их придобили и доказали уверљивост своје националне политике комунисти су се посветили обезбеђивању Вла-

---

ха не само мањинским правима, него и темељним предусловима потребним за коришћење тих права. Тако су покренули влашки лист, почели су рад на стварању влашке азбуке, писању граматике, сакупљању народних песама, оснивању културно-уметничких друштава итд. Изјашњавање за влашку националну припадност у службеним приликама није само подстицано, већ је и наметано. Међутим, осим што је прихватало фолклорно-забавне приредбе, влашко становништво је остало незаинтересовано. Због мањка занимања у циљној групи, недостатка средстава, големости постављеног задатка и најзад, сукоба са Коминформом, планови о развијању влашког становништва као националне мањине су напуштени.

MIODRAG MILIN

The Romanian Academy – Timișoara branch, Timișoara

Toward a Fluid identity Profile: The Serbs in Romania after WWII

The former Serbian activists and militants in Romania for the Yugoslav Cause refused to show solidarity to the Stalinist program; So, they drafted a counter-resolution favouring Belgrade. This was the moment when the Anti-Serbian repression was triggered. Tens of political trials followed and ended with hard prison sentences. Over 1000 former militants and almost 3000 other Serbians were deported in the fields of Baragan. After serving the sentences, they were constrained (or, those who avoided prison, blackmailed) to sign commitments of collaboration with the Security of Gheorghe Gheorghiu-Dej's regime. All in a climate of terror, suspicion and uncertainty. In such a hostile environment, the Anti-Yugoslav cultural propaganda was born, along with the harmful school and media policies, conducted through the institutions of repression of the communist State, of the unique Party and Security. In the aftermath of Stalin's death and the first signs of normalizing bilateral relations, when the Yugoslav diplomacy had received encouragement signals from the Soviet leader Khrushchev, a series of actions regarding the reparation for the injustices inflicted upon the Serbians from Romania has occurred. For example, the performance of bringing back the Serbians deported to Baragan to the native Banat, at the end of 1955. If towards the end of the 1950s, the effect of violent repression was alleviated, in time things have deteriorated from the perspective of individual psychology. The corruption of character and the extension of forced surveillance among all fields of community life had negative consequences. The behavioural model instituted by communists left its mark for a long period of time upon the Serbian minorities' institutions. The fact is visible after 1989, too, when the former activists have taken the levers of the new democratic instruments.

Ка флуидном идентитетском профилу: Срби у Румунији после Другог светског рата

Некадашњи српски активисти и милитанти за југословенску ствар у Румунији, одбили су да подрже стаљинистички програм па су направили контрарезолуцију у корист Београда. То је био моменат када је антисрпска репресија започела. Уследило је десетак политичких суђења која су окончана са озбиљним затворским казнама. Преко хиљаду милитаната и скоро три хиљаде других Срба су депортовани у Бараганска поља. Након што су издржали казну, они су били приморани (или они који су избегли затвор, уцењени) да потпишу обавезе о сарадњи са службом безбедности Дежовог режима. Све се то дешавало у атмосфери терора, сумње и неизвесности. У таквом непријатељском окружењу родила се антијугословенска културна пропаганда, уз штетну школску и медијску политику, вођењу кроз институције репресије комунистичке државе, јединствене партије и службе безбедности. После Стаљинове смрти и првих знакова нормализације билатералних односа, када је југословенска дипломатија добила охрабрујуће сигнале од совјетског лидера Хрушчова, уследио је низ акција у вези са репарацијом за неправде нанете Србима у Румунији. На пример, крајем 1955. враћање Срба депортованих у Бараган у родни Банат. Ако је крајем педесетих ефекат насилне репресије био ублажен, временом су се ствари погоршале из перспективе психологије појединца. Корупција карактера и проширење принудног надзора на сва поља живота заједнице имали су негативне последице. Модел понашања који су успоставили комунисти оставио је дугог трага на институције српске мањине. Та чињеница је видљива и након 1989. године, када су бивши активисти преузели полуге нових демократских инструмената.

Panel 5: Yugoslav-Romanian Relations in Divided Europe I

IONUȚ NISTOR

Faculty of History, Alexandru Ioan Cuza University, Iași

Romanian-Yugoslav Cultural Relations between 1945 and 1947

The direct proximity between Romania and Yugoslavia generated a high level of cultural exchanges, especially due to the existence of two minorities, Romanians and Serbs, in both countries. During the inter-war period, matters relating to the administration of schools and churches were regulated by the School Convention of 1933 and the Convention on the Regime of Romanian Orthodox Churches in Yugoslav Banat and Romanian Banat of 1934. Without reaching the intensity desired by both sides of these relations until 1939, the World War interrupted the cultural collaboration and its natural course. After 1945, Romania and Yugoslavia, under the imperative of collaboration behind the ideological bloc, resumed cultural relations. Exchanges of books, artists or the conclusion of a bilateral cultural agreement were abruptly interrupted by the political conflict that broke out in 1948.

Relațiile culturale româno-iugoslave între 1945 și 1947

Vecinătatea directă dintre România și Iugoslavia a generat un nivel ridicat al schimburilor culturale, mai ales datorită existenței celor două minorități, de români și de sârbi, în ambele state. În perioada interbelică, aspectele care au ținut de administrarea școlilor și bisericilor au fost reglementate prin Convenția școlară din 1933 și Convenția relativă la regimul bisericilor ortodoxe române din Banatul iugoslav și Banatul românesc din 1934. Fără să ajungă la o intensitate dorită de ambele părți a acestor relații până în 1939, războiul mondial a întrerupt colaborarea culturală și traseul firesc al acesteia. După 1945, România și Iugoslavia, aflate sub imperativul colaborării în spatele

---

blocului ideologic, au reluat relațiile culturale. Schimburile de cărți, de artiști sau încheierea unui acord cultural bilateral au fost brusc întrerupte de conflictul politic declanșat în 1948.

VLADIMIR LJ. CVETKOVIĆ

Institute for Recent History of Serbia, Belgrade

**Yugoslavia, Romania and the Resolution of the Informbureau in 1948:
The First Consequences**

This article examines the effects of the June 28, 1948, Informbureau resolution on Yugoslav-Romanian relations in the initial months following its adoption, drawing on Yugoslav archival materials and pertinent literature. By June 1948, relations between Yugoslavia and Romania had become extremely tight in all areas, including politics, trade, culture, sports, economy, and traffic. However, ties abruptly cooled when Romania chose to back Stalin over Tito in the ideological struggle. Nearly all interstate connections were severed during the ensuing years, bringing the two neighboring nations dangerously close to open warfare as part of larger Soviet military plans to deal with Yugoslavia. One can observe which bilateral issues in the earlier, seemingly idyllic years of Yugoslav-Romanian relations were formally well resolved, but in reality, disputed, by closely examining which interstate ties were severed among the first and which population groups (mainly the Serbian national minority in the Romanian part of the Banat) were the first to suffer the consequences.

**Југославија, Румунија и резолуција Информбироа 1948. године:
прве последице**

На основу југословенске архивске грађе и релевантне литературе, овај рад прати последице које је резолуција Информбироа од 28. јуна 1948. године имала на југословенско-румунске односе у првих неколико месеци по њеном доношењу. До јуна 1948. године, Југославија и Румунија су биле изградиле веома блиске односе који су обухватили све сфере – од дипломатије, политике, идеологије, економије, саобраћаја до културе и спорта. Али, после опредељења Румуније да у идеолошком сукобу подржи Стаљина против Тита, долази до наглог захлађења односа. Током наредних неколико година готово све међудржавне везе су покидане а две суседне земље (у склопу ширих

совјетских војних планова за обрачун са Југославијом) нашле су се готово на ивици отвореног сукоба. Пратећи детаљно које су то међу-државне везе прекидане међу првима и које групе становништва (пре свега српска национална мањина у румунском делу Баната) су прве трпеле последице могуће је уочити која су то билатерална питања у претходним, наизглед идиличним годинама југословенско-румунских односа била формално добро решена а у стварности, ипак, спорна.

ALEXANDRU D. AIOANEI

The Romanian Academy – Iași branch, Iași

The United Kingdom and Romanian-Yugoslav Relations in the 1950s

During the war and the early post-war years, the United Kingdom was highly active in Yugoslavia and Romania, through its intelligence services or diplomatic missions. This is another reason for London to closely monitor the development of relations between the two countries in Southeast Europe in the 1950s. Based on unpublished British documents, the present study analyses how the tense relationship between the two neighbouring communist countries was perceived at the Foreign Office. Despite being geographically close, Romania and Yugoslavia held opposing ideological positions.

Marea Britanie și relațiile româno-iugoslave în anii '50

În anii războiului și în primii ani postbelici, Marea Britanie a fost foarte activă în Iugoslavia și România, prin intermediul serviciilor sale secrete sau a misiunilor diplomatice. Acesta este un motiv în plus pentru ca Londra să urmărească atentă evoluția relațiilor dintre cele două țări din Europa de Sud-Est. Studiul de față analizează, pe baza unor documente britanice inedite, modul în care a fost percepută la Foreign Office relația tensionată dintre cele două țări comuniste, vecine, dar situate pe poziții de adversitate din punct de vedere ideologic.

Panel 6: *Yugoslav-Romanian Relations in Divided Europe II*

NEMANJA MITROVIĆ

Institute of Contemporary History, Belgrade

In the Shadow of the Moscow Declaration: Official Visit of Josip Broz Tito to Romania on June 23–26, 1956.

The process of normalizing Yugoslav-Romanian relations after the conflict between Tito and Stalin was long and complex. Unlike other countries in the Eastern Bloc, Romania did not take initiative for a long time. Yugoslavia was also not in a rush, as Belgrade believed that normalization would occur once Bucharest received clear guidelines from the Kremlin. The signing of the Moscow Declaration on June 20, 1956, during Tito's visit to the USSR, may have been the most crucial one. The Yugoslav delegation, which visited Bucharest after its stay in Moscow, saw Romania as an ideal place to promote its foreign policy goals and commitment to further developing relations with the Eastern European countries based on the principles of the Moscow Declaration. In turn, the Romanian leadership wanted to use Tito's presence to enhance its position both domestically and internationally. Although the visit to Bucharest was primarily of a propagandistic nature, it had a visible impact on various aspects of bilateral cooperation, as well as on the West's perception of future Yugoslav foreign policy. Ultimately, the visit sparked hope among Romanians that they too would one day pursue an independent path.

У сенци Московске декларације: Званична посета Јосипа Броза Тита Румунији 23–26. јуна 1956.

Процес нормализације југословенско-румунских односа након сукоба Тита и Стаљина био је сложен и дуг. За разлику од других земаља народне демократије, Румунија дуго није показивала иницијативу. Југославији се такође није журило. Анализирајући румунски

положај у оквиру блока Београд је сматрао да ће до нормализације доћи онога тренутка када Букурешт добије јасне смернице из Кремља. Можда и најважнија дошла је током Титове посете СССР-у са потписивањем Московске декларације 20. јуна 1956. Југословенска делегација која је након боравка у Москви, допутовала у Букурешт, сматрала је да је Румунија идеално место за пропагирање спољнополитичких циљева и привржености ка даљем развоју односа са источноевропским земљама на принципима поменуте декларације. Румунско руководство је пак покушало да Титово присуство искористи за побољшање сопственог положаја, у земљи и иностранству. Иако је посета имала првенствено пропагандни карактер, она је оставила значајан траг на различите аспекте билатералне сарадње, на перцепцију Запада у погледу на даљи спољнополитички правац Југославије, док је код Румуна пробудила наду да ће и они једног дана кренути југословенским независним путем.

ADRIAN-BOGDAN CIOBANU

Faculty of History, Alexandru Ioan Cuza University, Iași

**The First Appointment as Ambassador.
The Beginnings of Vasile Șandru's Mandate in Belgrade (1969-1970)**

In this text, I will present some details regarding the biography of Vasile Șandru and his activity in Belgrade. It was his first appointment as ambassador, serving between 1969-1974. I will try to answer some questions: What was the status of Romanian-Yugoslav relations at the end of the 60s of the 20th century? What factors influenced his appointment in Yugoslavia? What were the main points of the beginning of his mandate?

**Prima numire ca ambasador.
Începuturile mandatului lui Vasile Șandru la Belgrad (1969-1970)**

În acest text, voi prezenta câteva detalii despre biografia lui Vasile Șandru și activitatea sa la Belgrad. Pentru el, a fost prima numire ca ambasador, desfășurându-și activitatea între 1969 și 1974. Voi încerca să răspund la câteva întrebări: Care era stadiul relațiilor româno-iugoslave la sfârșitul anilor 60 ai secolului XX? Ce factori au influențat numirea lui Șandru în Iugoslavia? Care au fost principalele repere ale începutului său de mandat ?

PETAR DRAGIŠIĆ

Institute for Recent History of Serbia, Belgrade

Yugoslav-Romanian Party Relations in the Second Half of the 1980s

The article deals with the relations between the League of Communists of Yugoslavia and the Romanian Communist Party (*Partidul Comunist Român*) from the mid-1980s until the fall of Nicolae Ceaușescu's regime in late 1989. The paper focuses on the contacts between the highest representatives of the two communist parties as well as on similarities and differences in the perspectives of the League of Communists of Yugoslavia and the Romanian Communist Party on global processes and relations within the communist movement. The research was primarily based on analysis of Yugoslav archival documents.

Југословенско-румунски партијски односи у другој половини осамдесетих година

У чланку се анализирају односи Савеза комуниста Југославије и Румунске комунистичке партије (*Partidul Comunist Român*) од средине осамдесетих година до пада режима Николаја Чаушескуа, крајем 1989. године. Биће анализирани контакти највиших представника две комунистичке партије и биће упоређене сличности и разлике у гледањима Савеза комуниста Југославије и Румунске комунистичке партије на процесе у свету и у међународном комунистичком покрету. Чланак је базиран пре свега на анализи југословенских архивских докумената.

RATOMIR MILIKIĆ

Institute of Contemporary History, Belgrade

**Accession to the Council of Europe by Yugoslavia and Romania:
Similarities and Differences**

Having juxtaposed experiences of Yugoslavia (Serbia and Montenegro, Serbia) and Romania in the process of accession to the Council of Europe (CoE), the author is trying to explore the internal and external elements that generated the similarities and disparities along the path. At the very beginning, the correlations between the two states and the Council had very much in common. When the pan-European organization was set up on May 5, 1949, creating most of the fundamentals of the subsequent European integration processes, Romania and Yugoslavia were communist states, with the dictatorship of proletariat as the main guiding force. Neither Yugoslavia nor Romania cared very much about ties with Europe. The differences between the two, which largely emerged in the wake of the Informbureau Resolution, lied only in the way their authorities interpreted the practical implementation of Marxist postulates, the accuracy and universal value of which neither had challenged. In the meantime, the Yugoslav and Romanian politicians forced to stay in exile in London since Yalta and Potsdam, embraced the idea of Europe rallying around the core democratic values – individual freedom, legal security, property safety, respect to human rights. Together with representatives of other European states under totalitarian regimes, delegates by the Romanian and Yugoslav expatriate communities not only attended the 1948 Hague Congress, but also voiced their opinion on the future of Europe, as observers only though. Romanian delegation opted to speak in favor for even closer paneuropean connections advocating for united Europe based on federalistic arrangements. After the early 1950s, as Yugoslavia's communism developed an authentic and ostensibly softer modality of it, the Council of Europe - reservations aside - started to show the signs of opening towards Yugoslavia, whereas Romania was treated as a state determined not to switch away from the Iron Curtain. The situation changed considerably in the late 1980s and beginning of 1990s. Romania,

---

being one of the countries behind the Iron Curtain with the most oppressive regime, lunched an initiative to foster up new european approach towards Council of Europe (being the first country in COMECON to host a meeting with high representatives of the Council of Europe on their soil), while only several years later the Yugoslav communists, absorbed in their own feudal conflicts and with a not insignificant amount of support by foreign actors, steered the country into a bloody dissolution.

Приступање Југославије и Румуније Савету Европе у другој половини XX века: сличности и различитости

Кроз сапостављање искустава Југославије (Србије и Црне Горе, Србије) и Румуније у процесу Приступања Савету Европе (СЕ), аутор настоји да истражи унутрашње и спољне елементе из којих су проистекле сличности и различитости на том путу. На самом почетку, однос Југославије и Румуније према Савету Европе, али и Савета Европе према њима, имао је доста сличности. Када је 5. маја 1949. основана та паневропска организација која је највећим делом послужила као окосница потоњих европских интеграционих процеса, Румунија и Југославија су биле устројене као државе комунистичког уређења, с диктатуром пролетаријата као идејом водилом. Ни једној ни другој није било нарочито стало до европских веза. Разлике између тих двеју држава, које су се махом испољиле у контексту Резолуције Информбиороа, огледале су се само у начину на који су њихове власти тумачиле практичну примену марксистичких постулата, чију тачност и универзалну вредност ниједна није оспоравала. За то време су југословенски и румунски политичари који су после Јалте и Потсдама остали у изгнанству у Лондону оберучке прихватили идеју европског уједињења око основних демократских вредности: индивидуалних слобода, правне и имовинске сигурности, поштовања људских права. Поред представника других европских земаља у којима су у том тренутку владали тоталитарни режими, на Хашком конгресу у мају 1948. учествовали су у статусу посматрача и представници румунске и југословенске емиграције. Румунска делегација се zaloжила за што тешње паневропске везе, заговарајући уједињену Европу засновану на федерализму. Од почетка педесетих година, у мери у којој је југосло-

---

венски комунизам постајао самосвојнији и, барем привидно, мекши, Савет Европе је, уз све резерве, почео да показује извесне знаке отварања према Југославији, док је Румунија до друге половине осамдесетих година третирана као земља која у идеолошком смислу чврсто стоји иза „гвоздене завесе“. Ситуација се знатно променила крајем осамдесетих и почетком деведесетих година. Румунија, земља са једним од најопресивнијих режима иза Гвоздене завесе, покренула је иницијативу за изградњу новог, европског приступа Савету Европе (била је прва земља чланица СЕВ-а која је на свом тлу угостила високе представнике СЕ) док су југословенски комунисти, опседнути сопственим феудалним спорењима и уз немалу помоћ страних чинилаца, само неколико година касније одвели земљу у крвави распад.